

Welkom

Agenda:

- Opening door avondvoorzitter: Merlijn de Jonghe
- Toelichting thema's en sprekers: Luc Velhorst (1stroom)
- Presentaties 5 thema's
- Doorkijkje op vervolg: Jacqueline van der Leij (Zevenaar)
- Afsluiting door avondvoorzitter
- Nazit in kantine

Toelichting thema's en sprekers

- Onderzoek landbouw: Henk Jolink (Aveco de Bondt).
- Groen-blauw raamwerk GMR/Liemerse gebiedsagenda: Jacqueline van der Leij (Zevenaar)
- Bouwsteen Water- en Bodemsysteem Liemers: Huib Aalders (1stroom)
- Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD): Jacqueline van der Leij (Zevenaar)
- Energie en Economie: Luc Velhorst (1stroom)

Landbouw in 't Broek

Henk Jolink 7 mei 2025

Verbindt en creëert

Aanleiding/ opdracht :

Boeren willen zelf aan de slag met verduurzaming

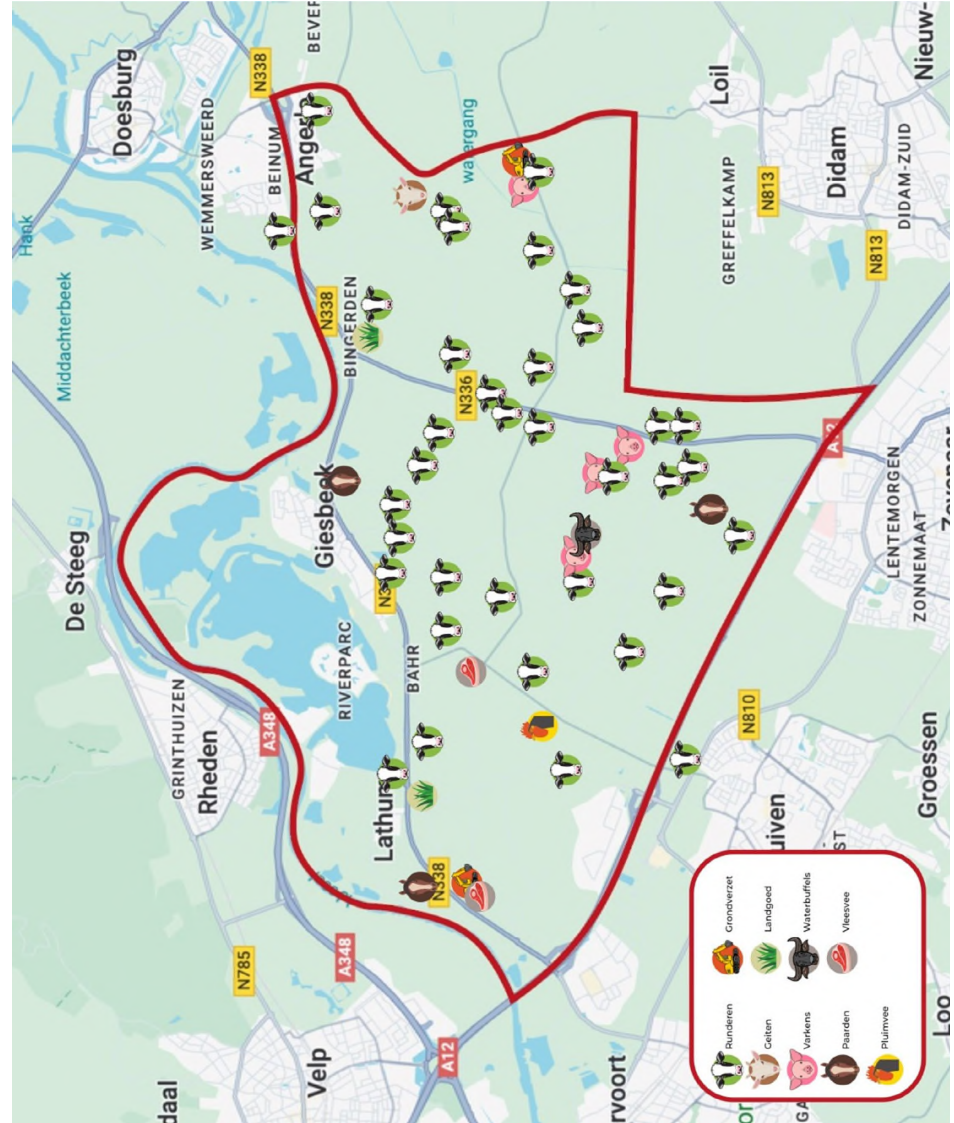
Vraag was: hoe

Opdracht vanuit de Liemerse Ambassade en provincie:

Niet alleen een rapport, maar ook vervolgaanpak om te komen tot een Liemers Landbouwnetwerk en een uitvoeringsagenda

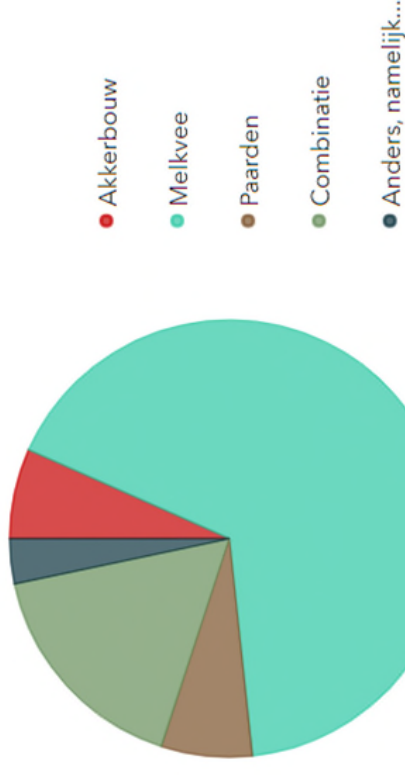
- # Agenda
- Uitkomsten enquête
 - Opgaven voor het gebied
 - Vervolgstappen
-

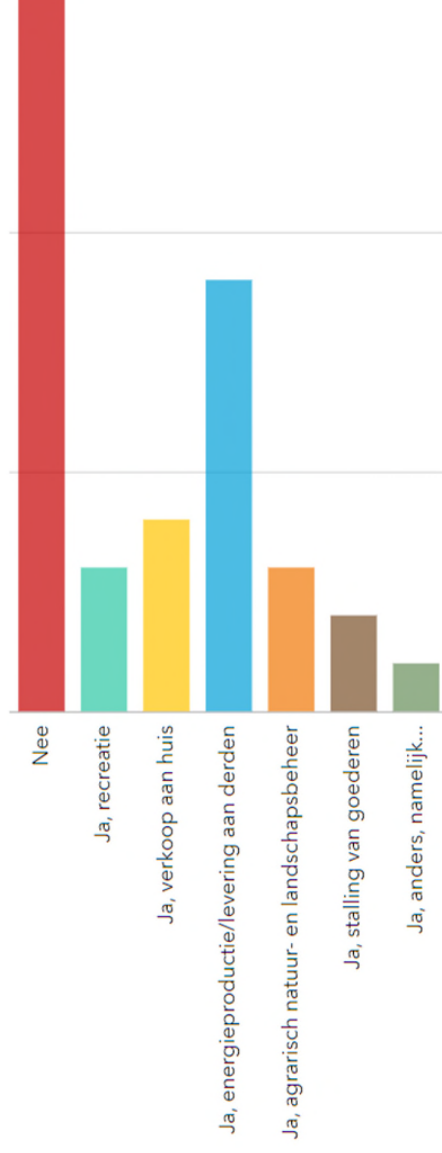
Landbouw in 't Broek

- 35 ingevulde enquêtes
- Hoge respons
- Gros is puur melkvee
- Veel energieproductie

11. Wat voor soort bedrijf heeft u?

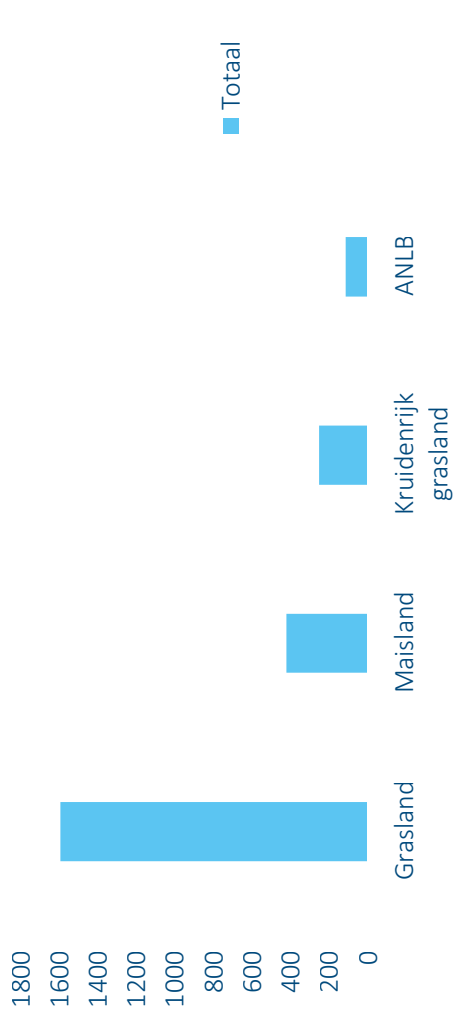
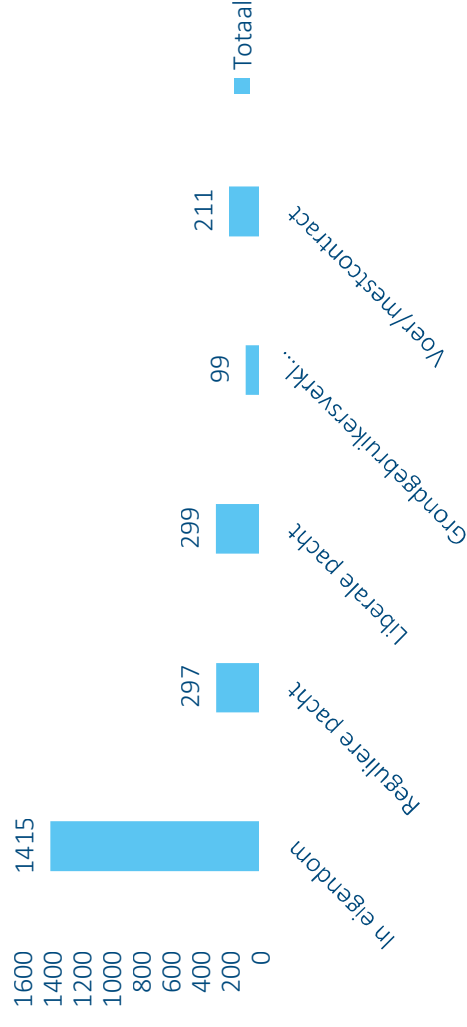
13. Voert u ook neventakken op uw bedrijf?

Landbouw in 't Broek

- Merendeel grasland
- Verhouding ca 80/20
- Ca 250 ha kruidenrijk en ANLB
- 2.33 koeien/ jongvee per ha, inclusief de voermestcontracten
- Grondgebondenheid discussie versus voer/mest contract

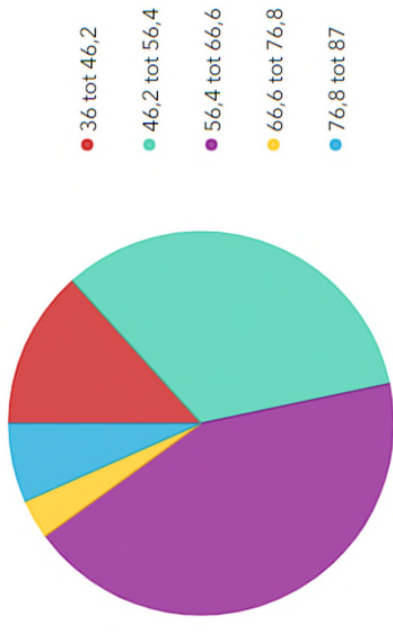
Teelten in hectares

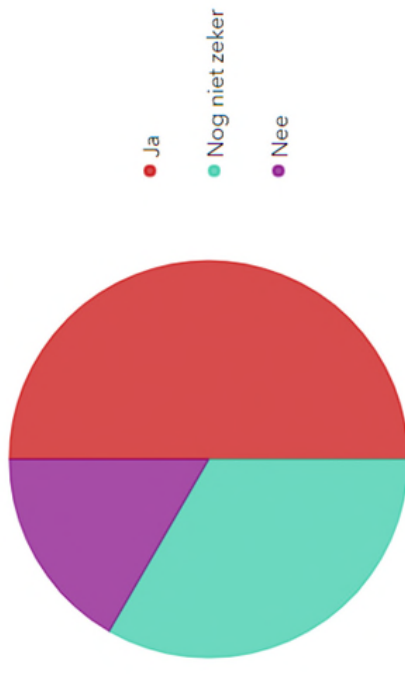
Toekomst bedrijf

- Unieke hoge score met het percentage opvolgers
- Compliment van jullie zelf
- Gemiddelde leeftijd 56.8 jaar

6. Wat is de leeftijd van het oudste bedrijfshoofd?

7. Heeft het bedrijf een opvolger?

Energie

- Bijna energieneutraal gebied qua stroom
- Gasverbruik 1.475 m³/jaar / bedrijf
- Diesel gem 16.098 l/jaar

Totalen energie	
Energie-opwek	1.414.877 kWh
Gasverbruik	44.258 m ³
Stroomverbruik	1.570.530 kWh
Dieselvebruik	867.952 liter

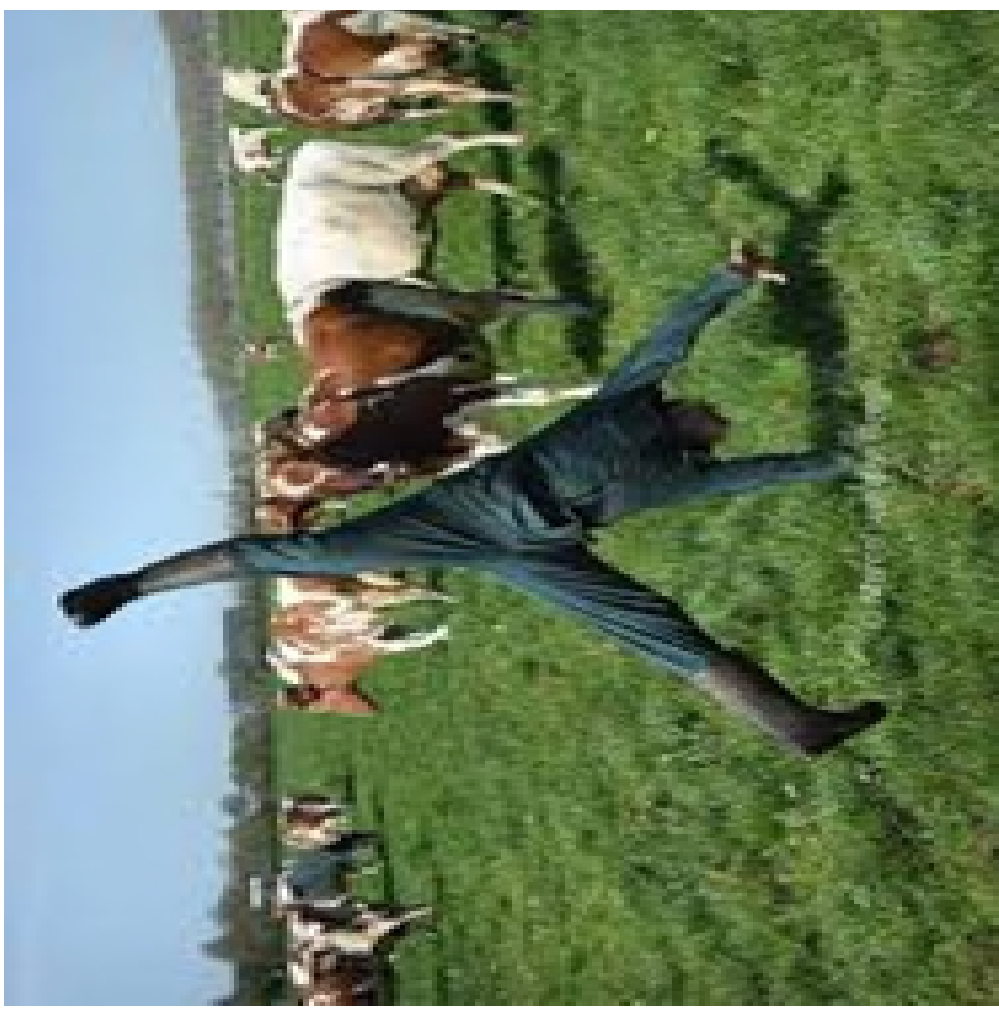
Knelpunten

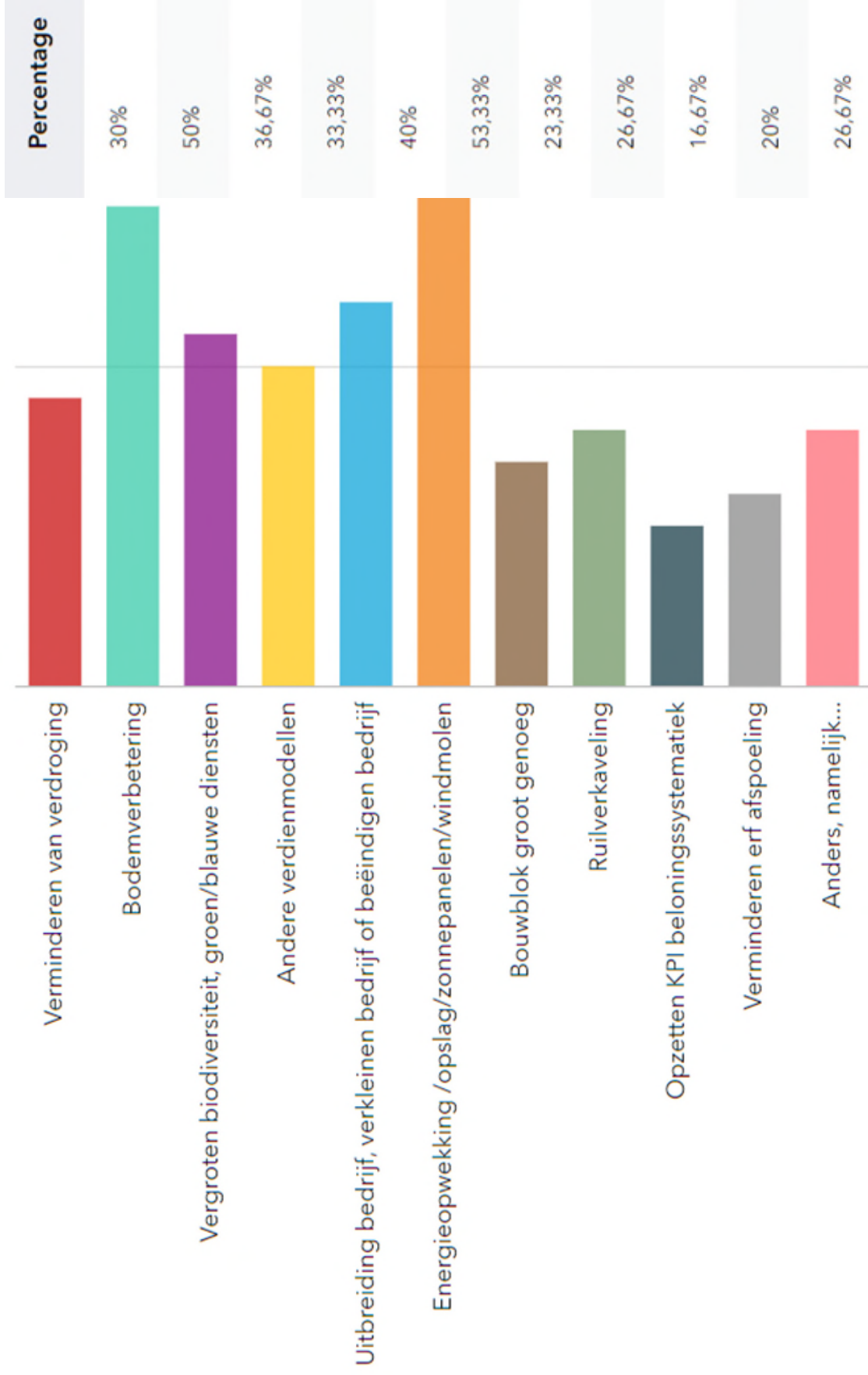
- Steeds weer opborrelde plannen overheid
- Wegvallen derogatie
- Vergunde situatie t.o.v. huidig gebruik, risico op handhaving door bv MOB
- Personeel/ financiering
- Beperking gewasbescherming
- Kort lopende pachtcontracten
- Gronddruk
- Afvoer mest
- Relatie pachter/verpachter

Kansen

- Verbinding met de samenleving door educatie, korte ketens, recreatie
- Gestage groei
- Mestvergisting
- Energieproductie
- Grond verwerven
- Natuurbeheer

Overzicht opgaven

	2025	2026	2027	2030	2035	2050
Waterkwaliteit (KRW)			Doelen behaald en/of maatregelen uitgevoerd			
Stikstof (Natura 2000/Nitraatrichtlijnen)		Afschaffing derogatie		74% van de gevoelige natuur voldoet aan de KDW	65% reductie tov 1990	
CO ₂ (Parijsakkoord)				49% reductie tov 1990		90% reductie tov 1990 Temperatuurstijging <2 graden Celsius Klimaatneutraal 2050
Methaan					35% reductie tov 2018	
Bossenstrategie					1700 ha nieuw bos (veelal in GNN)	
Deltaplan biodiversiteits-herstel ook EU				5% landschapselement en in landelijk gebied		10% landschapselementen in landelijk gebied
C.R.S.D		Continue verbetering				
Drinkwaterwinning					Duidelijk tav zoekgebieden en uitbreiding	

Vervolg

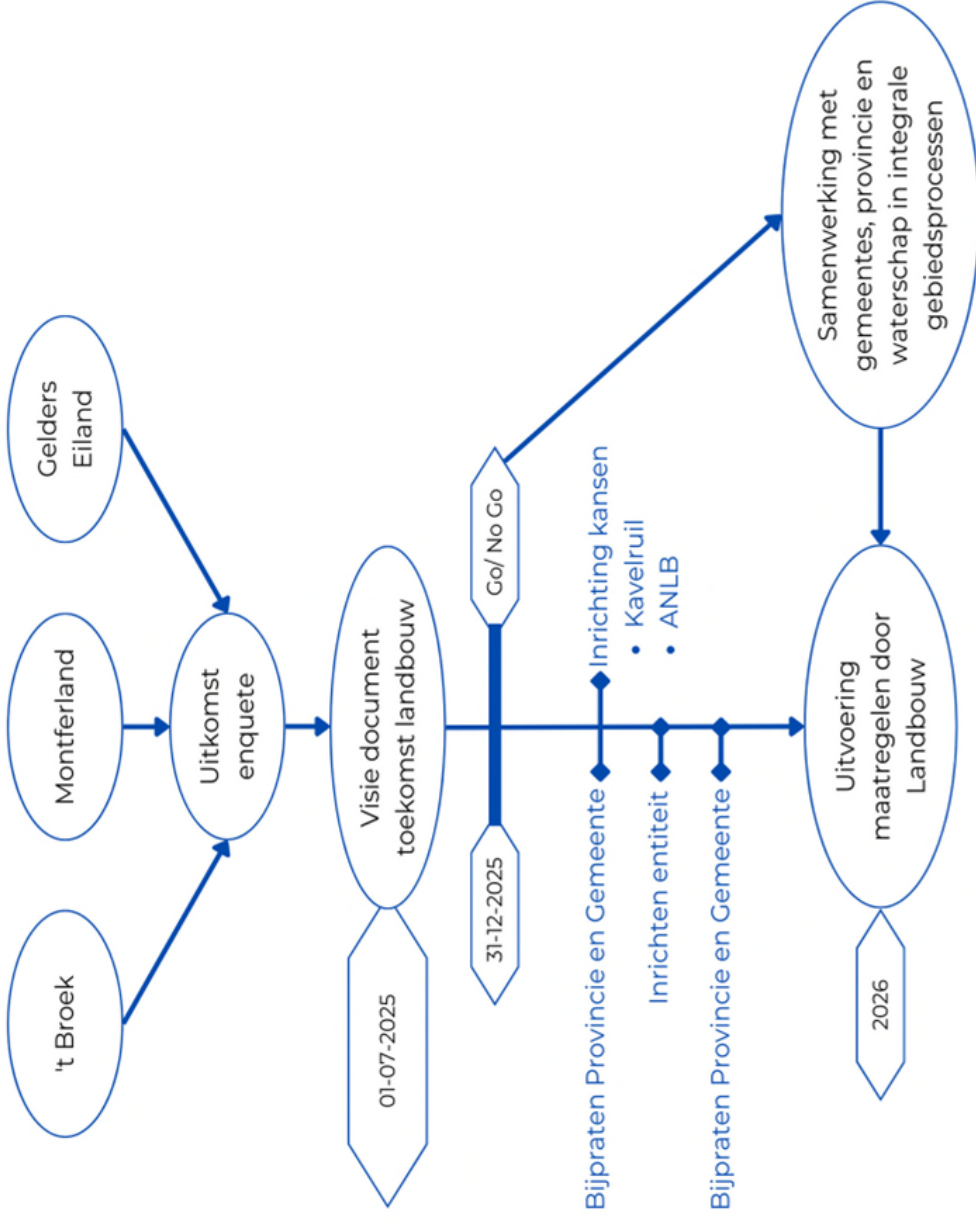
- Mest bewerking/verwaarding/vergisting
- Verdroging
- bodemverbetering

**"ALS JE DE
RICHTING
VAN DE WIND
NIET KUNT
VERANDEREN,
VERANDER DAN DE
STAND VAN
JE ZEILEN"**

De Liemerse Landbouw

"geworteld in het verleden, bloeiend in het heden en gericht op de toekomst"

Dank voor
uw
aandacht.

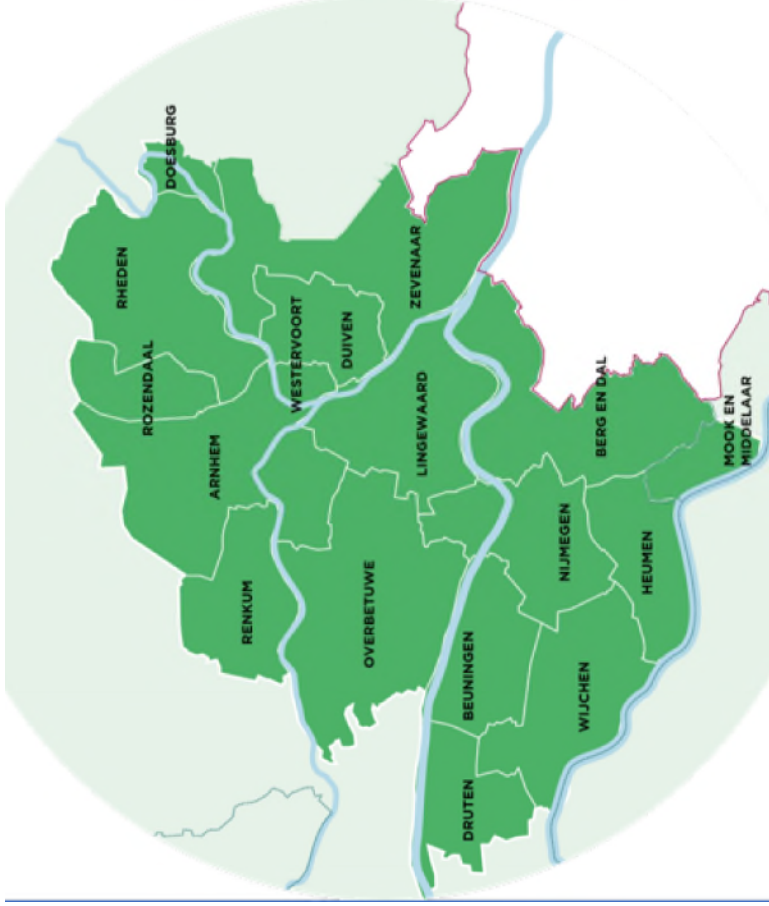
Verbindt en creëert

Vragen?

Groene Metropool Regio: Gebiedsagenda

- Groene metropool regio: 18 gemeenten, provincie, waterschappen. Elk gebied binnen GMR heeft eigen gebiedsprogramma: Middengebied, Veluwezoom, Rijk van Nijmegen en de Liemers.
- Sinds 2021: Van Verstedelijking naar regioarrangement (ruimtelijke puzzel) naar NOVEX en voor de Liemers: de gebiedsagenda: een dynamisch document waarin alle documenten en bouwstenen samenkomen.
- Generieke opgaven per bouwsteen vanuit integrale samenhang en ruimtelijke kwaliteit voor de periode 2024-2040 (doorkijk 2050):
 - u Wonen
 - u Leefomgeving, groenblauw raamwerk en landelijk gebied
 - u (Circulaire) economie
 - u Mobiliteit
 - u Energie

Gebiedsagenda

"Meer stad, meer landschap"

Opgave De Liemers:

In de Liemers willen we het hybride karakter (stad en landschap) op een kwalitatieve manier laten (mee)groeien. Vooral als de ruimtebehoefte na 2030 voor wonen en werken, recreëren en landschap nog verder toeneemt. Dit ook gezien het feit dat het mobiliteitsnetwerk nu al tegen zijn grenzen aanloopt.

Gebiedsagenda: 2 integrale opgaven

Programma “Spoorzones Westervoort, Duiven, Zevenaar en Didam”. Vanuit Meer Stad:

Onderzoeken hoe we samen kijken naar de kwantitatieve en kwalitatieve woningbehoefte na 2030. Hoe blijven we in de toekomst in staat om de woningbouwopgave adaptief te programmeren. Een belangrijke doelstelling voor de toekomst blijft het streven naar vooral binnenstedelijk ontwikkelen met minder automobilititeit. Door te verdichten in de spoorzones, kan de groene ruimte buiten deze zones opengelaten worden en door verdichting nabij het spoor en reeds aanwezige fietsnelwegen ontstaat meer draagvlak voor hoogwaardig openbaar vervoer. We willen de kansen voor inbreiden in de spoorzones verkennen en een beeld krijgen van de gewenste maat van verdichting. We zetten in op een gebiedsaanpak.

Programma “Groenblauwe ontwikkeling landelijk gebied De Liemers”. Vanuit Meer Landschap:

We willen de groenblauwe gebieden en structuren binnen en buiten de stedelijke zone versterken en deze nog meer met elkaar verbinden. Hiermee zijn de landschapswaarden overal in de stedelijke zone nabij en kunnen deze bijdragen aan een goed woon en leefklimaat, de energietransitie, klimaatadaptatie, biodiversiteit en gezondheid. Daarbij wordt ingestoken op het creëren en versterken van recreatieve en ecologische verbindingen en gaan we op zoek naar slimme combinaties van functies. We zetten in op versterking van de landschapsstructuren in combinatie met een vitale en toekomstbestendige landbouwsector (inclusief aanpak droogte).

Uitsneden spoorzones en groen-blauw

Groen-blauw raamwerk

Groen-blauw raamwerk:

Het groen-blauw raamwerk is een soort onderlegger waarop alle natuurterreinen, bossen, parken, waterlijnen, polders en andere 'groene' en 'blauwe' gebieden staan aangegeven. Vraag daarbij: Hoe kunnen we gebieden behouden en versterken? Het 'groen-blauw raamwerk' helpt bij het maken van die ruimtelijke keuzes.

Stedelijk uitlooppgebied/ groene verbindingzones:

Welke kansen zijn er voor een goede invulling van de stedelijke uitlooppgebieden en om groene verbindingzones te creëren met de naastgelegen gebieden?

Het Broek:

Gebiedsperspectief met alle overlappende ruimteclaims.

Opgaven in het Broek:

1. Toekomstbestendig maken van de landbouw
2. Natuurherstel, biodiversiteit en watersysteem (droogte)
3. Versterken groen-blauw raamwerk
4. Versterken recreatief gebruik

Waar gaan we mee aan de slag?

- Gebiedsagenda: verder invulling geven aan de 2 integrale opgaven: spoorzones en versterken groen-blauw.
 - o Spoorzones: verder met verkenning: ondersteuning provincie.
 - o Groen-blauw: nu verder met verkenningen: ondersteuning vanuit regio en provincie. Toewerken naar een gebiedsperspectief.
- In 2025 nadenken over integrale opgaven economie en energie

Vragen?

'Bouwsteen Water en

Bodem

7 mei 2025

Inleiding

Context en doel

Doel

Opstellen van de bouwsteen 'water- en bodem' voor 't Broek en Stedenband Liemers ten behoeve van ruimtelijk ontwikkeling.

Nadere uitwerking van:

- Kamerbrief Water en Bodem Sturend (2022)
- Visie GMR NL2120

Belang

- Aanpakken droogteproblematiek
- Richting geven aan verstedelijkingsstrategie

Gemeente

Duiven

Uitvoering Programmaplan Aanpak Droogte en Wateroverlast Achterhoek & Liemers

- Verzoek in BO Aanpak Droogte om verdiepende analyse Liemers (dit project)
- Water en Bodem Sturend speerpunt in Programmaplan 2025-2026 (dit project)
- Start: september 2024

Uitgangspunten

Feitenbeeld en Handelingsperspectief

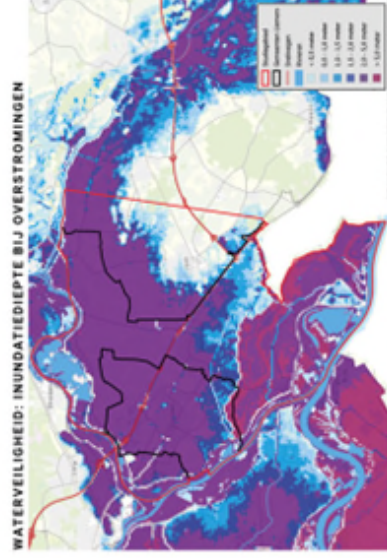
- Het watersysteem van de Liemers is vooral afhankelijk van gebiedseigen water (geen regionale kwel richting de Liemers) en reageert sterk op de rivierwaterstanden van de Rijn en IJssel
- Met ordegrootte **100mm** extra grondwater watervoorraad krijgen we het systeem weer in balans
- Modelberekeningen van twee denklijnen
- Bouwsteen 'water' als start voor integraal planproces
- Meenemen de rivierinvloeden

Bouwsteen Water en Bodem De Liemers

Stedenband en 't Broek

Opzet Atlas

- Aanvullen ontbrekende data feitenbeeld en benoemen van synergie, kansen en conflicten;
- Op het gebied van het watersysteem en bodem
- Op het gebied van ruimtelijke ordening

Gemeente Duiven

provincie
Gelderland

Bouwsteen Water en Bodem De Liemers

Stedenband en 't Broek

Opzet Atlas

- Aanvullen ontbrekende data feitenbeeld en benoemen van synergie, kansen en conflicten;
- Op het gebied van het watersysteem en bodem
- Op het gebied van ruimtelijke ordening

- Aanvullen ontbrekende data feitenbeeld en benoemen van synergie, kansen en conflicten;
- Op het gebied van het watersysteem en bodem
- Op het gebied van ruimtelijke ordening

Voorbeeld Signaleringskaart

Signaleringskaart

- Ja met inpassing in watersysteem
- Ja met kleine aanpassing aan watersysteem
- Ja met grote aanpassing aan watersysteem
- Nee tenzij, transformatie van watersysteem
- Nee, niet bouwen (huidig beleid)

Watersysteemtype

Zandrug

Ambitie

Elke druppel de grond in; beperken van de waterafvoer, optimale infiltratie van het

Mogelijke maatregelen bij ontwikkeling

- Aanleg van wadi's
- Minimaliseren en afkoppelen van verhard oppervlak

Bouwsteen Water en Bodem De Liemers

NL 2120 - 2140

- Als inspiratie en bewustwording
- Van lange naar middellange termijn

Bouwsteen Water en Bodem De Liemers

Kwesties

- Watersysteem stedelijk gebied (waterkwaliteit)
- Keuzes en kansen voor het hoofdwatersysteem (Lock-ins)
- Ruimtedruk
- Afvoerverdeling Rijn, IJssel

Gemeente Duiven

Bouwsteen Water en Bodem De Liemers

Planning

- Afronding eindrapport eind 2025
- Daarna bestuurlijke vaststelling
- Doorwerking in gebiedsprocessen

Gemeente Duiven

Vragen?

Defensie en haar NPRD: Nationaal programma Ruimte voor Defensie

Wat betekent dit nu voor de Liemers?

- **Munitiedepot** in Het Broek is van tafel vanwege o.a. gasverdeelstation.
- **Laagvliegroutes voor Helikopters:** Meerdere over NL, ook over gedeelte van de Liemers. Er worden acht gebieden onderzocht.
- Laagvliegen is op maximaal 45 meter hoogte. Zij doen dit alleen in buitengebied. Over de bebouwde kom vliegen ze hoger.

Planning en vervolg

- Gemeente Zevenaar zit namens Liemerse gemeenten in ambtelijke en bestuurlijke Kopgroep aan tafel met Defensie.
- Momenteel wordt de Plan MER (Milieueffectenrapportage) uitgevoerd, waarbij de milieueffecten inzichtelijk worden gemaakt. Dit is een onderdeel van het ontwerp Nationaal programma Ruimte voor Defensie.
- Ontwerp Nationaal programma Ruimte voor Defensie wordt vooralsnog eind mei in de tweede kamer verwacht.
- Zienswijzentermijn volgt nog na vaststelling Ontwerp Nationaal programma Ruimte voor Defensie.

Vragen?

Thema Energie

Regionaal beleid: RES 1.0 2021, plan-mer & Verrijking RES 2024,
RES 2.0 in voorbereiding

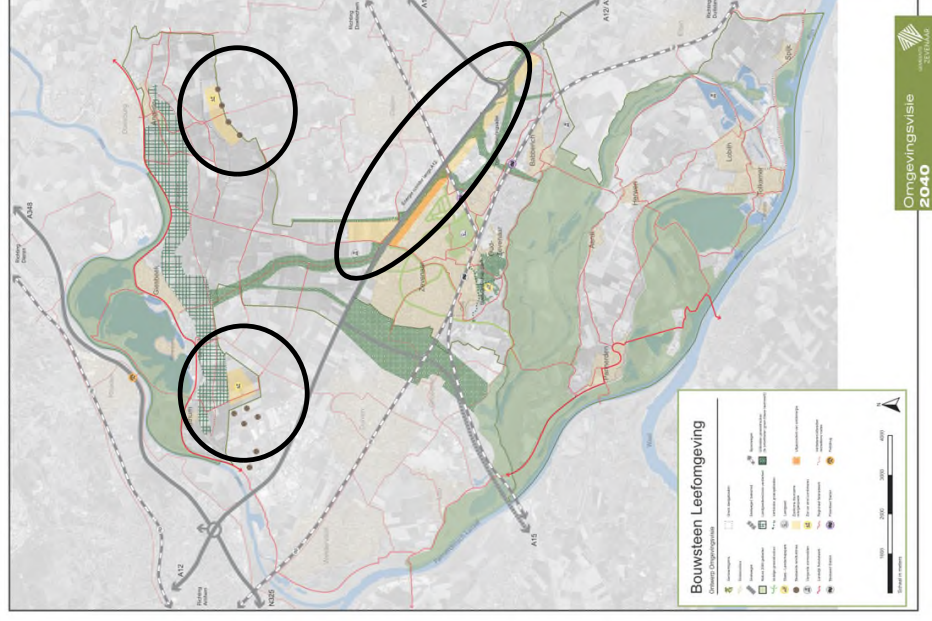
Beleid Duiven: Omgevingsvisie 2022
Beleidskader wind/zon 2022

Beleid Zevenaar: Toets- en afwegingskader zon/wind 2020
Ontwerp-Omgevingsvisie 2025

Zoekgebied wind & zon Duiven

Zoekzones wind/zon Zevenaar, ontwerp- omgevingsvisie 2025

Economie: Regionaal Programma Werklocaties (RPW) 2025-2028

In behandeling bij gemeenteraden:

- Duiven, politieke avond 13 mei 2025
- Zevenaar, commissie Ruimte 14 mei 2025

Opgaven

- *Beter benutten bestaande terreinen*
- *Focus op High Tech, Health, Energy & Circulaire Economie*
- *Netto uitbreidingsbehoefte tot 2040: 145 ha.*

Zoekzones RPW ontwikkellocaties

Beleid gemeenten

- **Zevenaar:** grote focus op Zevenaar-Oost. 7PoortII is deels in ontwikkeling en op termijn nog verdere uitbreiding in beeld.
- **Duiven:** in opdracht van de raad loopt een verkenning welke verdere bijdrage de gemeente kan leveren aan de RPW.
Mogelijke uitbreiding moet aansluiten op bestaande bedrijventerreinen InnoFase en Centerpoort-Noord.
Besluitvorming wordt eind 2025 verwacht.

Vragen?

Gebiedspectief Het Broek: Hoe nu verder?

De komende maanden (2025) in beeld brengen:

- Wat zijn de verschillende (harde) ruimteclaims vanuit de landbouw, de water- en droogteaanpak (in brede zin), drinkwatervoorzieningen, duurzame opwek, economie? Wat zijn overige gewenste opgaven in dit gebied zoals het versterken van het groen-blauw raamwerk en recreatief gebruik.
= oftewel nalopen van de opgaven en deze op kaart benoemen.

Leidend hierbij zijn de claims vanuit landbouw en water-droogte aanpak prioriteit. Als deze duidelijk zijn, dan kunnen we de overige opgave een plaats gaan geven.

Resultaat: een gebiedspectief: een tussen de samenwerkende gebiedspartijen gezamenlijk beeld over de inhoud, omvang en samenhang van de opgaves evenals een beeld bij een gedragen aanpak om deze opgaven in Het Broek de komende jaren invulling te geven. Alle elementen die in deze presentatie aan bod zijn gekomen, zullen daarin een plek krijgen.

Elk thema met een eigen proces en tempo, maar steeds in samenhang met elkaar.